

09.09.03. Interview med Rune Engelbreth Larsen

Terrorismen: Det overdrevne onde

af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. Et land af subkulturer
2. Illusionen om nældens rod
3. Folket eksisterer ikke
4. Lighed for loven
5. De forældede ideologier
6. På toppen af højrebølgen?
7. Bin Ladens fiasko
8. Den unødige frygt
9. Tilbage til proportionerne
10. Den billige benzin
11. En historisk overmagt
12. Vælgerne vælger originalen

1. Et land af subkulturer

Du er i de sidste år særligt kommet til offentlighedens kendskab gennem bøger og skrivelser og gennem "Minoritetspartiet", som er opstillingsberettiget til det næste folketingsvalg. Kan du ikke starte med at give os en fornemmelse af hvor du står - Minoritetspartiet, Borgerlønsbevægelsen, Faklen i sin tid? Giv os en fornemmelse af, hvad det er for et landskab, de ting befinder sig i.

RUNE ENGELBRETH LARSEN REL: Jamen, jeg tror at som de fleste mennesker så har man jo altid en lidt naiv forestilling om at der er en rød tråd i ens liv - eller i hvert fald prøver man måske på at etablere en sådan. For mig kan man sige at den røde tråd mellem de her forskelligartede projekter jo har været *humanisme* - og det er i sig selv jo selvfølgelig et større begreb. Men kort fortalt synes jeg det er udtrykt fint i det slogan, som Minoritetspartiet benytter: Frihed til forskellighed. Det har mange implikationer, men det betyder altså at tilstræbe nogle vinkler, når det handler om artikler og research, eller når det handler om politik, på et samfund og et menneskesyn, der tilvejebringer en forståelse af mennesket i forskellighed - og som også tilvejebringer mulighederne for at der ikke skal være lige så snævre rammer, som vi ser i dag, i forhold til at de enkelte mennesker i det her samfund kan leve deres liv på en nogenlunde meningsfuld måde.

Hvis jeg nu spørger dig om du er højre- eller venstreorienteret, hvad vil du så svare?

REL: Så vil jeg svare at jeg tilhører nok dem, der synes at dén opdeling er en smule forældet. Vi kan jo se det på mange punkter, allerede i dag - fx i EU-politikken. Normalt siger man at højre og venstre danner sådan en slags akse, hvor fx Dansk Folkeparti og Enhedslisten ligger meget langt fra hinanden, men i EU-politikken ligger de så lige pludselige meget tæt. Sådan er der jo masser af absurditeter: "Det Radikale Venstre" burde hedde "Det Moderate Højre", "Venstre" burde hedde "Højre" osv. osv. Så jeg synes egentlig det er et lidt forældet spektrum, men folk benytter det og det er jo så helt i orden.

Jeg tror hvis man kigger på de ting, jeg har foretaget mig, så vil man nok finde at de fleste punkter harmonerer med nogle af de ting man p.t. oplever fra oppositionens side - og den er jo altså fra venstrefløjen. Omvendt så er jeg bestemt ikke socialist. Der er en række punkter hvor vi - både Minoritetspartiet og tidligere i Faklen og i andre sammenhænge som jeg har været involveret i - bevæger os i helt andre retninger end den traditionelle venstrefløj. Så jeg har det sådan set fint med at folk placerer mig dér, hvor de har lyst til - det er jo desværre sjældent at man har den høflighed at placere folk dér, hvor de gerne vil placeres, og lytter til hvad de *siger* i stedet for at skynde sig at finde en kasse at putte dem ned i. Men personligt synes jeg lidt at det meste af det, jeg har foretaget mig - og det, vi i øvrigt foretager os i Minoritetspartiet - det er lidt udenfor den kategorisering mellem højre og venstre.

Det er et lille afgrænset spørgsmål det her: Hvad er dit indtryk af den udvikling, der har fundet sted i den danske offentlighed de sidste 10 år? For den pointe omkring højre-venstredelingen har jo eksisteret i 30 år, men blev særlig stærk efter kommunismens sammenbrud i 1989. Mange har et billede af Danmark som et utroligt homogent og konsensuelt samfund - ligger der i det, du siger at det så også er en form for enighed, der er så massiv at det er svært at placere sig i opposition til dén?

REL: Nej - det er det måske nok, men jeg tror det er en ret kunstig konsensus, dybest set. Jeg mener bestemt ikke at Danmark er en homogen kultur-stat, eller har en homogen kulturarv i den forstand, vi normalt giver udtryk for. Man kan måske roligt sige at for 40 år siden så var dansk kultur og det danske samfund måske mere homogent end det er i dag, men vi lever afgjort i et multikulturelt samfund og i en multikulturel samfundsudvikling, og dét er sådan set langt fra noget, der primært skyldes islams tilstedeværelse: Hvis alle muslimer forsvandt imorgen, så ville Danmark *stadigvæk* være i en multikulturel udvikling og stadigvæk være et multikulturelt samfund.

Hvordan?

REL: Det skyldes simpelthen jo at dybest set så lever vi jo allesammen i ekstremt mange forskellige subkulturer. I dag er der jo fx langt flere mennesker, som ligger linet op når der kommer en ny film fra *Ringenes Herre* og som labber normer og værdier i sig fra en stor Hollywood-blockbuster af den art

end man vil se folk, der vier store dele af deres liv og deres indtægter til Folkekirken - eller til Islam, for den sags skyld. Der er jo titusindvis af mennesker, som er medlem af forskellige loger, bl.a. Frimurerlogen, der foretager sig nogle ritualer som de fleste mennesker ville betragte som mere absurde og bizarre end dem man ser fra urskovsindianeres side. Vi har et hav af subkulturer - vi er allesammen medlemmer af forskellige subkulturer, som præger os i meget højere grad end det, man normalt opfatter som en homogen kulturarv.

Så kan man selvfølgelig sige: 'Jamen, vi lever i et demokratisk samfund - vi har én lov og Danmark har været et kristent land i de sidste 1000 år' osv. Men i praksis har det jo ikke nogen stor betydning. Demokratiet fx er oprindeligt noget, der opstod i klar opposition til kirken. Naturvidenskaben, som spiller en meget væsentlig rolle for menneskers verdensopfattelse i dag, hvadenten de ved det eller ej, er opstået i klar opposition til kirken og religionen som sådan. Så mange af de ting, vi beskæftiger os med, og mange af de ting, som vi siger ligger fundamentalt begravet i den struktur, det danske samfund dybest set hviler på - det er altså *mangfoldige* retninger og forskellige ting, som man ikke kan reducere til nogle enkelte ting som at 'Danmark har en kristen kultur-arv' eller at 'Danmark har en kulturarv, der er determineret af grundloven'. Der er mange, mange ting på spil.

2. Illusionen om nældens rod

Men selv hvis man indrømmede at der er den der multiplicitet af identiteter, den der konkurrence, og at historien ikke er entydig, så kunne man jo godt mene, at det kunne være et ideal. Der er vel et meget stort element - måske ikke indrømmet eller anerkendt - af noget konstruktivt i den form for nationsbygning, som Dansk Folkeparti er udtryk for? 'Vi har et godt projekt her - det er bedre end Islam, kom og vær med'. Der er et ideal om, selvom vi ikke ER ens, at vi gerne vil være det?

REL: Jo, det er rigtigt - det er meget konstruktivt og det er jo et *åbent bud* på en samfundsudvikling, i en tid hvor de fleste politiske partier ingen bud og ingen visioner har.

Er det en af grundene til deres succes?

REL: Det tror jeg er én af grundene, i hvert fald. Dansk Folkeparti skiller sig ud ved at de *rent faktisk* har en vision. Men problemet er at man stiller det op i kontrast til nogle ikke-eksisterende situationer - eller at man bruger det fif at man siger, 'prøv at se her, på de multikulturelle samfund. Dér har været nogle problemer; dér er de oppe at slås; dér er en borgerkrig' osv. Men sagen er jo at der findes ikke noget samfund i verdenshistorien, hvor der *ikke* har været sammenstød. Lige meget hvilket samfund du peger på, hvilken kultur du peger på, så er der *sammenstød*. Derfor er hele den underliggende dagsorden som Dansk Folkeparti også er en del af - som kommer til udtryk især hos Samuel P. Huntington i hans *Clash of Civilizations* - at tiden efter Den Kolde Krig, og måske for nogles vedkommende også tidligere, har kunnet forstås som et sammenstød langs civilisationsskel. Det er jo

simpelthen vrøvl, dybest set. Det er en så ekstrem forenkling af tingene, fordi dét, dét kan karakteriseres som, er ikke sammenstød mellem civilisationer, det er: *sammenstød*:

Der er ingen enkel forklaring. Det er ligegyldigt om du vælger en marxistisk og taler om klassekamp som den store nøgle og den store universalforklaring, eller du har Huntingtons sammenstød mellem civilisationer, eller du har en mere social opfattelse af at alle internationale og nationale konflikter skyldes sammenstød mellem indtægtsforskelle. Det er altsammen, når man går *ned* i de enkelte konflikter, når man går *ned* i verdenshistorien, altsammen *overdrevet forenklet*. Fordi alle konflikter indeholder *talrige* mange flere elementer - og OGSÅ disse udvalgte elementer. Vi må bare se i øjnene at selvom det er meget fristende at lede efter nældens rod, det ondes rod, en eller andet enkelt ting, vi kan fjerne som om det var en kræftknode, skære væk, og 'så får vi det allesammen bedre' - så eksisterer den ikke. Der findes ikke nogen nældens rod, der findes: *rødder* - og de er rigtig mange. Så alle patentløsningerne af de store problemer, hvadenten det er Pittelkows eller en anden patentløsning, som fx 'det skyldes islams manglende oplysningstid', så er det noget, der *gør sig* rigtigt godt; det er noget, der er meget enkelt at forklare i en enkelt overskrift, i et enkelt slogan, i en enkelt pressemeddelelse, og i et enkelt interview på 15 sekunder: "Det skyldes dét, *punktum*". "Det er det gode mod det onde, *punktum*". "Det er de vantro mod de troende" - som Osama Bin Laden og fundamentalisterne ville sige. Alle de der forenkledede ting - hvadenten de tilhører den ene eller den anden fløj, den ene eller den anden religion, de er allesammen med: de er en del af problemet, de er *ikke* en del løsningen - de fortegner problemet og skaber *flere* konflikter:

Der synes jeg, apropos hvad jeg sagde indledningsvis omkring *Frihed til forskellighed*, selvom der er langt hen til de her dagsordener, at det væsentlige det er, hele tiden at holde sig for øje at kulturer og mennesker er forskellige. Vi tilhører nogle kulturer, nogle subkulturer, vi har vidt forskellige normer. Det, vi har behov for - for at få en homogen stat, om man så må sige - det er ikke at vi skal mene og synes det samme eller nødvendigvis have alle de samme værdier, det er at vi skal overholde *den samme lov*. Hvad der ligger derudover - dét tilhører privatsfæren. Selvfølgelig skal vi allesammen overholde den samme lov - og hvis vi er utilfredse med loven, så må vi forsøge på at påvirke og forandre dén, sådan at den bliver mere rummelig, hvis man synes den skal være det - ændres i den retning, man nu synes. Det er fuldt ud tilstrækkeligt for at samfund, for at være homogent og for at hænge sammen og for at inkorporere et godt fællesskab, at man har den samme lovgivning og baserer sig på de samme regler - og de skal selvfølgelig gælde alle uden undtagelse. Det skal ikke være sådan at der er nogle regler for den ene befolkningsgruppe og nogle for den anden; at nogle ikke må gifte sig og nogle skal tvinges til at blive skilt og nogle skal tvinges til at være aktiveret og nogle til langt under den løn, man får hvis man er i arbejde.

Vi skal have den samme lov, hvor der er *lighed* for loven, og det har vi ikke i dag.

3. Folket eksisterer ikke

Men det, der vel ligger i den konservative tankegang - og i Dansk Folkeparti, i den udstrækning det er et konservativt parti - det er tanken om samfundet som en organisme. Ethvert samfund er forskelligt, har en udvikling med forskellige stadier, og i det øjeblik vi har nogle bestemte elementer, der ser ud på en bestemt måde, så binder de os: ikke måske til én løsning, men til at det, der skal komme bagefter eller ved siden af, skal være i en vis form for balance med det foregående. Lige meget hvor liberalt samfundet er - eller påstår at være - vil der altid være en meget stor grad af hensyntagen til: Hvad er det her lands temperament? Den multikulturalistiske udvikling påvirker alle verdens samfund, men der er alligevel identificerbare nationale forskelle - på Norge, Danmark og Holland, fx. Og i Danmark er der trods alt stadigvæk så stor en del af befolkningen, som i hvert fald føler at den har den samme referenceramme: det kan godt være at det ikke er 80-90% men kun er 60% eller 40, men det er alligevel en langt større enkeltgruppe end nogen anden gruppe - om det er dine "Lord of the Rings"-fans eller hinduerne, buddhisterne eller muslimerne. Hvor den gruppe så kommer til at sætte dagsordenen.

REL: Nu er det jo ikke bare "Lord of the Rings"-fans, der er jo *talrige* subkulturer i det her land, og det er jo ikke bare sådan nogle, som er lette at identificere - som fx folk, der måtte være fans af det ene eller det andet, eller *banddirektører* eller specielle socialklasser eller undergrupper indenfor dem. Alle mennesker, dybest set, tilhører jo en forskellig minoritet. Hvadenten vi er bankdirektører eller arbejdsløse eller muslimer, så er vi jo ikke kun karakteriseret ved dét, vores arbejde er, eller ved den religion, vi fx tilhører, vi er jo karakteriseret ved tusind andre ting: Vores børn, vores familie, vores fritidsinteresser, vores præferencer - vores seksuelle præferencer, vores moral, de bøger vi har læst, de ting vi ser, det vi spiser, dem vi omgås. Alle mennesker er faktisk - og bliver - forskellige. Det er simpelthen for mig at se dét, virkeligheden er. Dansk Folkeparti taler så meget om at 'vi tager udgangspunkt i virkeligheden - virkeligheden er, at Danmark er et kristent land'. Danmark har en kristen folkekirke, det er rigtigt, men *virkeligheden* er, at danskere er forskellige.

Så kan man spørge om der er 40%, der i hvert fald *føler* de har den samme referenceramme. Jo, jeg tror de fleste føler, at 'vi lever i et demokratisk, kristent samfund'. Men problemet er jo den måde som det overfladiske signalement bliver misbrugt på - fordi der jo ikke er noget indhold i det. Du har aldrig nogensinde fået et svar fra Dansk Folkeparti på hvad der ligger i det indhold. Hvad *er* det for et indhold?

Hvis de skal begynde at sige det, bliver det sådan noget vævende: "Jamen, altså --- [rømmer sig] --- 'vi tolererer hinanden', kan de endda finde på sige - det skal de være de sidste til at sige, ikke? Men der *er* ikke noget klart indhold. Hvis du spørger Karen Jespersen, så er det noget andet - nogle idealer, der er defineret af arbejderbevægelsen. Hvis du spørger en tredje, så er det noget tredje.

Det er jo også karakteristisk at se: Hvor mange partier hedder ikke noget med *folkeparti*? Socialistisk, kristeligt, konservativt: der er ikke noget så misbrugt som *folket*. Folket er et begreb - det er *abstrakt* - *mennesket* er konkret. Jeg mener: jeg har aldrig nogensinde mødt folket! Ved hvert eneste valg hører vi: "Folket har nu besluttet at det skal være en borgerlig regering. Folket har nu besluttet at vi stemmer

ja til EU - eller nej til EU." *Folket* har ikke besluttet en skid. Et flertal af vælgerne har syntes sådan-og-sådan - og så kan man definere og fortolke. Folket har ikke nogen livret. Folket ønsker ikke noget. Folket går ikke hen og siger goddag til nogen. Folket gør ikke noget - folket eksisterer ikke. *Mennesket* eksisterer. Så vi skal vi passe på med hele tiden at foretage den der massekategorisering af det enkelte menneske. Og det tror jeg altså ligger desværre både i international politik og især også i den hjemlige politiske debat.

Det er ligesom Per Højholts gamle vittighed om at samfundet ikke vil være i stue med ham. Når han er ude at holde foredrag så siger folk: "Ude i samfundet..." "Hvor?" spørger han så. "Ude i samfundet..." "Nå," siger han, "så er jeg kommet for sent igen!"

4. Lighed for loven

Man har altid kritiseret partisystemet for at være meget stift, men det passer jo kun delvist: partier er kommet og gået og har haft en ganske stor dagsordensættende indflydelse - både CD, Frp og selvfølgelig DF. For 10 år siden talte man om "politikerlede", i 70erne om "kløften" mellem vælgere og politikere: det er en debat, der ikke har været så meget fremme de sidste 5 år. Tror du at flygtninge-indvandrer-debatten har hjulpet til at gøre Folketinget relevant igen? Eller tror du at apatien hos de almindelige vælgere nu er så stor, at man helt er holdt op med at interessere sig for politik?

REL: Jeg tror ikke folk nogensinde holder op med for alvor at interessere sig for politik, men jeg tror at "politiker" som erhvervsbetegnelse absolut har en meget negativ klang for langt de fleste mennesker - af ret gode grunde. Det skyldes jo mange af de banale ting - at man aldrig får et ordentligt svar, og alt det der, men det er selvfølgelig også til dels pressens skyld: at man i tv-avisen og i de store medier taler med politikerne i en halv time og så får de så 20 sekunder til at udtale sig. Så de har selvfølgelig vænnet sig til dét og er klar, parat til at de bare skal sige det samme 20 gange, fordi de skal være sikre på at få det her budskab ud. Det er jo en del af vilkårene, desværre. Så det er trods alt ikke kun politikernes skyld.

Men også her adskiller Dansk Folkeparti sig jo markant - desværre - ved netop at være det eneste parti i Folketinget --- nej, ikke det eneste, men dét parti i Folketinget, som mest markant har forstået at være *ærlige*. Dansk Folkeparti lever virkelig op til det slogan, som Venstre engang havde og måske stadigvæk har: Dansk Folkeparti ved du hvor du har. Vi *ved* at Dansk Folkeparti går ind for diskrimination. Vi *ved* at de vil af med muslimerne. Vi *ved* at de vil have indvandrerne barberet ned til et minimum eller helst til 0. Vi *ved* at de vil alle de her ting. Der er ikke nogen, der kan være i tvivl om det: du kan tale med de mennesker, fordi du ved hvor de står. Det kan du ikke med de andre, vel?

Du har Det Radikale Venstre, Socialdemokratiet, som er meget forargede over Dansk Folkeparti og skam *sandelig* går ind for menneskerettighederne og lighed for loven osv., men har gennemført den ene

barske diskriminationslovgivning efter den anden. Du aner ikke hvor du har dem - de siger ét og gør noget andet. Og det gælder stort set de fleste partier.

Det er klart, som du selv påpeger, at det danske system trods alt ikke er fuldstændig statisk. Der har været partier, som imod alle odds har haft en stor indflydelse igennem de sidste 30 år. Nogle er kommet og nogle er gået. Og det er da også en af grundene til at vi har dannet Minoritetspartiet - netop, håbefuldt, for at komme ind og spille en rolle, med et anderledes budskab og turde være de eneste du - på modpolen til DF - *ved hvor du har*. Fordi vi går *ikke* ind for diskrimination af *nogen art*.

Vi går ind for lighed for loven af gavn og ikke bare af navn. Det vil sige at hvis du bliver tvangsaktiveret til et arbejde, så skal du have nøjagtig den samme løn som en hvilken som helst anden ville få, punktum. Det skal ikke være sådan at du ikke har lov til at holde ferie i udlandet. Det skal ikke være sådan at der er anderledes regler for dig. I bedste fald skal vi selvfølgelig afskaffe tvangsaktivering.

5. De forældede ideologier

Ser du nogen mulighed for at appellere til de såkaldt rigtigt-liberale hos V og K? For det, du taler for, er i virkeligheden individualisme, ikke?

REL: Det er i høj grad individualisme. Men man skal jo tænke på at det som fx Venstre, det liberalistiske parti, og de konservative, de står for - det er jo ikke individualisme, det er *egoisme*. Og det, kan man sige, er jo altid et af paradokserne i liberalismen - at det er en ideologi, som har den fantastisk store gevinst at den *virkelig* kæmper for individualismen og det enkelte menneskes forskellighed. Du kunne finde *flere* af Minoritetspartiets slogans blandt liberalister i historien. Det er jo noget Venstre *fuldstændigt* har forladt i dag. De er blevet lige så--- *mere* formynderiske end Socialdemokratiet. På den anden side så har liberalismen det store paradoks at den samtidig eksplicit tilskynder til den mest *drevne* egoisme i forretningssammenhæng. De har den fuldstændigt metafysiske opfattelse at jo mere egoistisk du handler i forretningssammenhæng, i det kapitalistiske system, jo mere vil det nødvendigvis gavne alle. Og det, kan vi jo konstatere i dag, er ikke tilfældet - for dét vil bare koncentrere kapitalen på få hænder. Så liberalismen er ret selvmodsigende.

Der er det vi mener at humanismen tager det bedste fra liberalismen - nemlig *individualismen* - men siger nej tak til egoismen. Og tilsvarende: socialismen. Den har jo så det store fællesskab, solidariteten, som det helt store attraktive element. Men så har den samtidig den massebevægelse, nivellering og ensretning, som ligger rodfæstet i den socialistiske ideologi, i mange henseender i hvert fald.

De to gamle ideologier, som hver især var store og vigtige på deres tid, for et par århundreder siden, var skræddersyet til den tid de levede i, og var visionære bud - det er de ikke længere. Der er heller ikke nogen af partierne, der tager dem alvorligt.

Så derfor er der behov for nogle, der - selvom vi ved at det altid er vanskeligt som nyt parti (omend det altså lykkes engang imellem!) - tør sige, helt klart: det her er et humanistisk parti. Det er ikke liberalistisk, det er ikke socialistisk - vi går ind for individualisme og solidaritet. De to ting *kan* godt kombineres - faktisk er det vanskeligt at give mening, hvis man ikke kombinerer dem.

Men det kunne se ud som om de gamle partier i høj grad insisterer på at adskille politik og religion. At der i Danmark måske endda ligger en speciel mistro til ekstreme ideologier, hvad enten det er på højre- eller venstrefløjen, så ALLE partierne søger et median-punkt. Har I noget tilfælles med DF for så vidt som I mener religionen spiller en rolle?

REL: Religionen spiller absolut en rolle. Det tror jeg alle mener. Mht. debatten om adskillelsen af religion og politik: Der er jo ikke nogen - og heller ikke Minoritetspartiet, der fundamentalt er uenige i at dogmatiske, religiøse trossætninger ikke skal være udslagsgivende for lovgivning. Lovgivningen kører sit eget spor; det parlamentariske arbejde kører sin egen dialog og sine diskussioner på argumentative grundlag, og når frem til et eller andet. Men naturligvis kan religiøse - ligesom ideologiske, politiske og filosofiske - mennesker blande sig og forsøge at *påvirke*. Det er jo klart - det er ikke underligt at socialister helst så at Danmark blev en socialistisk stat. Eller at de konservative gerne så at Danmark blev en mere borgerlig stat. Eller at hinduer godt kunne tænke sig at Danmark blev en hinduistisk stat - eller muslimer: islamisk. Selvfølgelig kunne man det: jeg kunne godt tænke mig Danmark var et humanistisk samfund, og selvfølgelig vil jeg påvirke samfundet i den retning, i den udstrækning jeg overhovedet er i stand til det. Så på den måde kan man ikke adskille et menneskes samvittighed fra politik: mange folketingsmedlemmer, fra de fleste partier, er jo dybt religiøse, eller i hvert fald for de langt de flestes vedkommende medlemmer af Folkekirken - nogle af dem er præster. Det er jo ikke noget odiøst i at en politiker har en religiøs dimension og handler ud fra sin samvittighed. Den samvittighed kan være determineret i større eller mindre udstrækning af sin religion, sine følelser, sit familieliv, sin ideologi - den kan være det af ting, man slet ikke rigtig er klar over. Men selvfølgelig skal alle mennesker have lov til følge deres samvittighed, hvadenten den er religiøs eller ej.

Så den der modstilling er lidt underlig. Der er jo ikke nogen, der argumenterer for andet: selvfølgelig skal vi ikke lade en religion determinere tingene eller bare ukritisk overtage nogle religiøse læresætninger hverken af den ene eller den anden art.

Der har været en del forsøg på at lave politiske organisationer med et mere eller mindre tværpolitisk anstrøg - EU-modstanderorganisationerne, Demokratisk Fornyelse, måske endda De Grønne. Og kritikken af dem ville man bruge mod jer: "Hvis vi stemmer på en individualistisk liste, så ved vi ikke hvad vi får". Man vil føle at en stemme på jer er en sympatitilkendegivelse ikke overfor minoriteTER, men overfor de minoriteter, hvis sag I i særlig grad taler i øjeblikket.

REL: Det er klart: en stemme på Minoritetspartiet er en stemme på individualismen og solidariteten. Så alene derfor ved man selvfølgelig godt, hvad man får. Det betyder ikke at vi render rundt og siger det ene i øst og det andet i vest - tværtimod: vi har trods alt et ret omfangsrigt program, især af et nyt parti at være. Så selvfølgelig ved man, hvad man får.

Men i vores parti, ligesom i andre partier, kan du selvfølgelig godt være ude for at der er mennesker, der mener noget andet end partilinen. Det er jo velkendt at der i de fleste partier er et stort mindretal, som fx er imod partiets gængse holdning til EU. Der er jo ikke noget menneske, der er 100% enig med noget parti - Gud ske tak og lov for dét. Man stemmer vel på et parti fordi det er et af dem man trods alt synes er *mindst ringe*. Man melder sig ind i et parti fordi man måske er enig med 70% og knap så meget hos de andre. Man bliver måske aktiv i et parti fordi man er enig i 80% og man stiller måske op for et, fordi man er enig med sådan omkring 90%. Man arbejder jo også internt i et parti for at ændre det i den retning man personligt synes det skal bevæge sig. Det er de jo de demokratiske spilleregler, og det er helt som det skal være. Så du ved selvfølgelig hvad du får. Naturligvis kan du da være udsat for i vores parti - og det ser vi ikke noget problem i - at der kan være en kandidat, som på et område mener noget andet end partilinen. Det er da helt i orden – linien er jo selvfølgelig let at finde og den står i vores politiske program.

Det står ikke i kontrast til individualismen - for partiets linie kan jo godt være konsekvent i den forstand at vi søger at tilstræbe en samfundsudvikling, hvor der er *større* plads til forskellighed. Ikke et samfund, hvor alle render rundt og tær sig som det passer dem. Vi siger bare: vi er i øjeblikket i en samfundsudvikling, der bevæger sig hastigt i den modsatte retning: mod mere ensretning, mindre lighed for loven, mindre vægt på rettigheder, og stadig snævrere normalitetsbegreber. Vi siger: vi vil gerne i den modsatte retning. Vi mener vi er kommet et pænt stykke i den forkerte retning, og ikke at vi bare skal give slip på alting og give slip på loven - slet ikke: men at vi skal kunne garantere den lighed for loven som mange *påstår* der er, men som der altså *ikke* er. Sådan at vi bliver behandlet lige for loven, allesammen.

6. På toppen af højrebølgen?

Du advarer mod formynderiet og den her konformistiske tendens, der vel i særlig grad har givet sig udtryk i flygtninge-indvandrerdebatten de sidste fem år. Mange almindelige vælgere vil måske sige: "Tag det roligt - vi har set det værste af det. Der kom en udlændingelov i 1983, der var alt for liberal, det har taget 15 år at slå bak [det er fordi vi er så tossegode!] men nu er det sket: det har ikke været så behageligt, men nu er det overstået. Nu er den danske konsensus som den så ud i 1980 genetableret. Så en udvikling mod noget mere små-totalitært system får vi ikke - vi har set toppen af højrebølgen."

REL: Det er jo svært at sige. Vi står på toppen i øjeblikket, ikke? Selvfølgelig kan man håbe at stenen nu ruller ned af bakken, men alt tyder jo desværre på at bakken er en del højere endnu. Der har jo ikke

været *nogen* tegn i sol og måne eller udtalelser fra *nogen* af de regeringsbærende partier eller regeringen om, at man har tænkt sig at stoppe her. Tværtimod: På trods af at vi har haft dokumenteret at fx tvangsægteskabsproblematikken er voldsomt overdrevet; på trods af at der siden 1992 ikke er dokumenteret et eneste tilfælde af pigeomskæring i Danmark, overhovedet, så har vi alligevel fornylig gennemført noget nær en særlov, som retter sig specifikt mod somaliere. Du har sagsbehandlere, der render rundt i somaliske familier, tvinger familien op ad væggen, tvinger pigerne op på bordet og løfter bukserne af dem. Der er ikke fundet en eneste pigeomskæring. Hvor mange danske familier ville finde sig i noget sådant, når der ikke er ét eneste eksempel på dokumentation af noget som helst problem? Så har man indført regler fordi man siger: 'Det kan jo bare være de tager til Somalia og får dem udført dér' - de danske folketingspolitikere er ikke klar over at det er *forbudt* i Somalia og det har det været siden 1972.

Selvom at de her fakta er så fuldstændig klokkeklare, og når den ene statistik om indvandrere og kriminalitet efter den anden aldrig er koordineret for socialgrupper, ikke er koordineret for specielle problematikker, men sammenligner unge indvandrere, som tilhører en meget, meget lav socialgruppe og bor i socialt belastede områder og ikke har arbejde, med danskere over en kam, så er det klart at du får et mønster af større kriminalitet. Men i det øjeblik du koordinerer for social baggrund, så er der næsten ingen forskel. Alligevel bliver såkaldt ansvarlige politikere ved med at bruge det som argumentet - at 'nu er det for galt' og 'nu skal vi stramme skruen', 'nu skal der laves tiltag af den ene og den anden art'.

Når det ikke kan lade sig gøre med simple, banale fakta at sige til folk at de her problemer trods alt er voldsomt overdrevne - og lad os finde en anden måde at løse de problemer, der er, på (for der ER problemer) - så kan du sige dig selv at tryk avler modtryk. Hvis du tvinger en befolkningsgruppe op ad muren og bliver ved med at sige til dem at de ikke er en del af det her samfund, til sidst gider de ikke være en del af det her samfund, og så vil du opleve at de vender ryggen mod samfundet, frustrationen stiger, så vil de blive mere og mere aggressive og så vil du *virkelig* opleve en eksplosion. Og når du har oplevet dén, så vil du se de samme partier sige: "Der kan I bare se! Det var dét vi forudsagde!" Ja - men det skete altså også på grund af den stramning og det pres, som I i så lang tid har været med til at udøve. Skulle vi dog ikke prøve lidt mere nøgternt at vende de udviklinger? Der er altså ikke tale om at vi sætter noget over styr, her. Der er altså ikke tale om at Danmark lige pludselig forandrer sig fra det ene øjeblik til det andet. Der er tale om at vi godt kan løse nogle af de her problemer på en saglig og bedre måde.

7. Bin Ladens fiasko

Lad os lægge det ud i det internationale perspektiv. Nu nævnte du vores ven Huntington: i virkeligheden har fundamentalisterne i Mellemøsten, USA og Danmark jo en del tilfælles, i fokuseringen på at det religiøse spiller en rolle, at vores rødder er vigtige osv. Er det en samlet reaktion på globaliseringen, som har fået folk overalt i verden til at vende sig mod deres egen fortid?

REL: Det tror jeg er helt rigtigt. Huntington har jo en vigtig pointe i at påpege kultur, religion og civilisations-tilhørsforhold som en væsentlig faktor, der er blevet voldsomt undervurderet - det er der ingen tvivl om. Hvis jeg lige må tilføje en anden ting: En væsentlig ting i hans bog er jo desværre blevet ignoreret voldsomt, både af hans kritikere og af hans fortalere, nemlig at bogen faktisk har en lidt længere titel - den hedder ikke bare *The Clash of Civilizations* (Civilisationernes Sammenstød) - den hedder også: *And the re-making of world order: genopbygningen af verdensordenen*. Og han pointerer meget kraftigt, at den eneste måde at genopbygge den verdensorden på, det er på baggrund af en multi-civilisations-verdensorden, som har respekt alle civilisationer og religioner imellem. Det er faktisk en pointe, som ofte bliver overset.

Men han taler jo for en vis form for isolationisme - og kommer tæt på at sige at interaktion mellem civilisationer er en dårlig ting eller ikke skaber tolerance.

REL: Det ved jeg ikke - jeg synes det er lidt mindre entydigt end som så. Men det er i hvert fald bare for at påpege at der er altså en dimension i hans bog og hans projekt, som bliver underspillet.

Han er ikke korsridder, i hvert fald.

REL: Han er ikke korsridder, som Fukuyama fx.

Der er element næsten af peaceful coexistence [fredelig sameksistens, jf. mellem supermagterne i Den Kolde Krig, red.] i det, ikke?

REL: Det kan man sige der er, eller det skrider mere i den retning, i hans bog end det gjorde i den artikel, han startede med i *Foreign Affairs* i sin tid. Men der er så stadigvæk den anden dimension i bogen, netop omkring det der civilisationssammenstød, hvor han jo har ret i at folk i højere og højere grad orienterer sig mod deres kulturelle og religiøse rødder. Men det er jo stadigvæk udtryk for en opfattelse, som er voldsomt fortegnet - fordi det jo ikke er den eneste ting, der er på spil: grunden til at det i dag sker i større grad, det er at i 1989 faldt det eneste verdensomspændende alternativ til den liberalistiske model, nemlig socialismen. Det gik bankerot - færdig, slut: det kommer næppe igen, tror jeg: i hvert fald ikke indenfor en meget overskuelig fremtid. Vi har altså en række stater i den tredje verden og en række islamiske stater. Som har oplevet at være underlagt kolonimagter i årtier - nogle i meget længere tid, som har oplevet at skulle være frelst først af missionærer, siden af koloniherrer, senere af socialisterne og så af amerikanerne. Hver eneste gang har de fået at vide: 'Nu kommer vi altså og hjælper - vi vil løfte jer op på et højere stade, vi vil lære jer, vi vil frelse jer, udvikler jer'. Hver eneste gang er det endt i diktatur og undertrykkelse.

Så er det klart at når så Østblokken endelig kollapse er der ikke meget tilbage andet end at sige: 'Nej tak - vi vil ikke have flere missionærer. Nej tak, vi er færdige med at få at vide hvordan vi skal gøre. Hvad er vores egen identitet? Hvor skal vi finde den? Vi må finde den i historien. I den religion, vi er

en del af - eller i den lokale, regionale fortolkning af den religion, vi er en del af. Så derfor kommer det selvfølgelig til at spille en større rolle. Men det er stadigvæk en rolle, som er blevet overdrevet.:

Hvad er det mest signifikante ved Osama Bin Ladens såkaldte succes? Det er at han ingen succes har. Vi ser ham gang på gang stille sig op i medierne og sende bånd ud, hvor han kommer med opfordringer til alle muslimer over hele verden - siger at det er legitimt, det er en ordre at slå amerikanere og vesterlændinge ihjel - hvorsomhelst. 'Gør det nu! Terror er godt! Hellig krig!' Men hvad er konsekvensen? Dybest set, stort set: ingenting. Han er en fiasko. Det er jo det. I år 80 før vor tidsregning der blev der opfordret til det samme, da Hellas var besat af romerne. Der var der en konge, der opfordrede til at alle i befolkningen på en nøje udpeget dag skulle slå en romersk statsborger ihjel. 80,000 blev dræbt. [knipser] Sådan! Hvad sker der, når Osama Bin Laden gør det? Der sker ikke en skid. Der går 14 dage, så kommer der endnu et terrorangreb - og det er frygteligt og rædselsfuldt, men: Globalt set så er den helt ude af proportioner, den myte man i dag har dannet om terrorismens gennemslagskraft.

8. Den unødige frygt

Det er tesen i bogen?

REL: Det er så tesen i den bog, som hedder "Terrormyten og det amerikanske imperium" - og som har mange teser, kan man sige. Den tager afsæt i at hvis du skal beskæftige dig med verdensordenen i dag; hvis du skal beskæftige dig med USAs rolle i særdeleshed, så må du tage udgangspunkt i det, der står øverst på dagsordenen og det er: "terrorisme" - den *globale terrorisme*. Ingen kan afvise at der findes lokale områder og regioner, hvor terrorismen er en væsentlig faktor, der rent faktisk sætter de enkelte borgere i en virkelig risikosituation - Israel, Kashmir, Ægypten, forskellige andre steder. Men den globale terrorisme - den, som altså ikke er determineret af lokale, regionale forhold, som nogle opfatter som modstandskamp, andre som terrorisme. Den som er *global* (og som fx Osama Bin Laden står bag) dens gennemslagskraft er faktisk *lille*. Alle tænker på 11.september: der døde 3000 mennesker, det var frygteligt, det var menneskefjendsk ud over alle dimensioner, og ingen kan fortænke amerikanerne i en voldsom emotionel reaktion, hvor man med det samme siger: 'Vi skal simpelthen - koste hvad det vil - fange dem, der står bag det her, lynhurtigt.' Og alle går amok - og pressen skamrider det.

Det er totalt indlysende at det må gå sådan. Men når vi er kommet ud over den første og hurtige emotionelle reaktion, når vi skal til at overveje: hvad gør vi på længere sigt? Hvad er den langsigtede reaktion? Hvad er den nøgterne måde? Hvordan bekæmper vi terrorismen? Hvordan sikrer vi det ikke sker igen? Så skal truslen stå mål med indsatsen - og det gør den ikke. Jeg har fx i min bog lavet en oversigt over alle terrorangreb i USA - ifølge det amerikanske *Terrorism Research Centre* - de sidste 10 år, fra 1993-2002. De har sammenlagt kostet 3,400 mennesker livet. Det er jo frygteligt: ingen kan forsvare det. Men hvert år dør der 44,000 i trafikken i USA. Der dør 28,000 på grund af våbenbrug. Der dør 50-100.000 af lægesjusk og af madforgiftning.

Jeg siger ikke at man kan sammenligne og sidestille de her ting: det ville være fuldstændigt morbidity. Der findes ingen kølig matematik, der bare kan stille det her overfor hinanden og sige at 'bare fordi der dør så-og-så-mange af det ene, så er det andet negligérbart' - overhovedet ikke. Men: der må være visse proportioner. Der dør 16,000 børn under 5 år om dagen af sult - ikke 'bare' på én enkelt, isoleret, frygtelig og tragisk nøgledato, men hver evig eneste dag, uge efter uge, måned efter måned og år efter år. Det er vigtigt at tage afsæt i, når vi skal beskæftige os med hvor verdensordenen bevæger sig hen. Det er tale om en terrormythe: en myte om at det her er en meget stor, global risiko, som både gavner våbenindustrien over hele verden - og gavner terrororganisationerne. Men skaber unødigt og overdreven frygt i civilbefolkningen.

9. Tilbage til proportionerne

Vi kender jo godt de tal - også jf. den taldiskussion, der kørte under Irakkriegen: Hvor mange menneskeliv har sanktioneerne kostet ift. krigen? osv. Men det der vel er sagen - så kan vi benægte logikken i det, men - det er, at når man tager et andet liv med forsæt, og uden grund, så oplever vi allesammen, uanset vores religiøse, kulturelle, politiske baggrund i øvrigt, at det er meget værre end hvis jeg er skyld i din død fordi jeg ikke giver dig ulandsbistand, eller fordi jeg ikke har stemt for at man skal køre med sikkerhedssele. At alle mennesker bare mener at dét forsæt gør en forskel.

REL: Naturligvis gør det det - det er en afgørende forskel. Der er ikke nogen undskyldning eller noget forsvar for terrorangrebet d.11. september overhovedet. Men: der er stadigvæk tale om en voldsom proportionsforvrængning. Global terror er meget, meget, meget vanskeligere at gennemføre end vi får indtryk af i de ugentlige skræmmehistorier om at 'Imorgen bliver Londons metro fyldt med giftgas'.

Hvis du kontakter eksperterne, og hvis du gennemgår rapporterne - fx fra det norske forsvarsministerium, som jeg gør i min bog, så afviser de alle de her scenarier. Der er utroligt mange myter: det er meget, meget, meget vanskeligt at lave kemiske-bakteriologiske våben for en terrororganisation; det er utroligt vanskeligt at gøre dem våbenklare, det er så godt som umuligt at forestille sig at de nogensinde skulle kunne fremstille en atombombe. Så taler man om beskidte atombomber - der tager man en konventionel bombe og vikler noget radioaktivt stof omkring, men det er den konventionelle sprængkraft, der er det farlige her. Det gør jo ikke at man kan sige: 'Nå, men, så er de ikke farlige' - det er uhyggeligt og noget vi skal bekæmpe og stoppe, men: Scenariet er blevet så voldsomt overdrevet og brugt til at legitimere, for det første, en voldsom frygt, og, for det andet: en politisk dagsorden, hvor forsvarsbudgetter især i USA nu sætter total rekord: \$400 milliarder.

Så jeg er helt enig i den kritik, der tit har været af at man selvfølgelig ikke bare kan stille det op på den måde at sige: 'Der døde så-og-så-mange hundredetusinder, sandsynligvis, af sanktioner i Irak, og der døde 3,000 under terrorangrebet 11. september'. Det er en morbidity logik - det kan man ikke sammenligne på den måde, men: du kan jo også sammenligne mord med forsæt på mange andre måder, vi kan jo også tage hvor mange der bliver dræbt i almindelige, kriminelle opgør i USA. Som sagt:

28,000 bliver dræbt af våben alene i USA hvert år. Det er væsentligt flere end der bliver dræbt ved terrorangreb.

Uanset hvordan vi vender og drejer det, og selv hvis det skulle lykkes at gennemføre et enkelt angreb mere af lignende karakter, så er og bliver - og i meget overskuelig fremtid vil det være sådan at i fly og amerikanske skyskrabere er nogle af de sikreste steder at befinde sig i verden, overhovedet. Det er faktisk sådan at faren for lynnedslag egentlig burde fylde en del forsider på aviserne hvis der skulle være nogenlunde proportioner i tingene. Så min pointe er bestemt ikke her - og heller ikke i min bog - at slå til lyd for at det her skal bagatelliseres, men, to ting:

For det første: der er tale om en terrormyte - den globale terrortrussel er meget, meget mindre end man tror, ikke bare den, der *er* gennemført, men også den, der rent faktisk realistisk *kan* gennemføres. Den anden pointe er så: den globale terror, som trods alt bliver gennemført og som kan gennemføres, den kan vi ikke nogensinde gardere os imod militært: det er fuldstændigt umuligt. Det beviser bl.a. terrorangrebene 11. september: når mennesker, som er så dødsforagtende, så livsforagtende, som kun er bevæbnet med lommeknive, eller neglerensere eller hvad de nu var bevæbnet med, kan foretage et angreb som de gjorde d. 11.september, så er det altså ligegyldigt om du bruger \$40 milliarder eller \$400 milliarder eller \$4000 milliarder på det militære isenkram. Det kan du altså ikke stensikkert forhindre sker igen.

10. Den billige benzin

Bogens undertitel er: Det Amerikanske Imperium. Hvad er det for en dagsorden, du mener det skal legitimere?

REL: Det skal legitimere to ting. Dagsordener går hånd i hånd her: Osama Bin Laden er glad for Huntingtons tese om civilisationernes sammenstød. Den amerikanske våbenindustri er indlysende glad for den tese om civilisationernes sammenstød! Mange mennesker er glade for den tese - mange bruger den, og det gavner Osama Bin Ladens selvforståelse, det gavner Al-Qaidas gennemslagskraft på det retoriske felt, i hvert fald, globalt set, at den amerikanske forsvarsminister Rumsfeld stiller sig frem og siger: 'Hvad nu hvis der ikke havde været 3000 døde 11.september, men det havde været et kemisk eller bakteriologisk angreb, så døde der måske 3 millioner'. Det er fuldstændigt urealistisk - det er totalt utænkeligt. Men ikke desto mindre så er det jo sådan nogle skræmmescenarier, som er rigtig gode grunde for folk til at gå totalt i baglås og tænke: 'Jamen, så er det i orden at vi bruger \$400 milliarder om året' - lige så meget som de tyve næststørste forsvarsbudgetter i hele verden - på det amerikanske imperium.

Så den dagsorden, der skal fremmes af det her, det er den dagsorden, som er blevet sat af amerikanske interesseorganisationer især siden begyndelsen af 90erne. Særligt den, der hedder *Project for a New American Century*, hvor man altså - længe inden d.11. september - har udgivet store skrifter og

dokumenter og rapporter, hvor man opfordrede til at USA skulle gå ind i Irak; håbede og ventede på at der kom en såkaldt *katalyserende begivenhed*, i stil med Pearl Harbor-angrebet, for alvor at kunne gennemføre den nye amerikanske doktrin, den såkaldte Bush-doktrin, om at man altså har ret til at gå ind og angribe lande selvom de ikke har angrebet først. Hele den meget mere offensive udenrigspolitik, end vi længe har set i USA, som man har legitimeret af den vej. Den kobling til energipolitikken - det er jo lagt åbent frem, af mange af de her organisationer forlængst, at selvfølgelig er der en grund til at man går ind i Irak og ikke i Nordkorea: Irak svømmer på et hav af olie. Det har den amerikanske viceforsvarsminister udtalt. Så alle de her faktorer og motiver er selvfølgelig langt, langt væsentligere end terrortruslen.

Nogle vil mene at Bush-administrationen, selvom det virker underligt, er en regering der grundlæggende er uinteresset i verden. Politikken er motiveret primært af hvad der sker i USA og af hvad der gavner amerikanerne - Missilskjoldet er en investering i amerikansk research and development, og de her \$400 milliarder, der udgør halvdelen af verdens militærbudget, er i virkeligheden: statsstøtte til den amerikanske højteknologi. Hvis du er republikansk præsident kan du kun køre et buldrende budgetunderskud i en økonomisk recession ved at du har en sikkerhedstrussel at kaste det på, fordi du kan ikke - som Demokraterne - sige det er nødvendigt for samfundsøkonomien. Nu har man haft Irakkrigen, kan køre en retorisk stil der hedder: "Næste gang går vi ind med det" - men det gør man ikke, det er overstået, og det var ikke nogen tilfældighed at det blev Hussein, det var på grund af Golfkrigen. Altså: at hele den dagsorden er rettet til de amerikanske vælgere og medier vil høre, og det slet ikke er et spørgsmål om international politik.

REL: Præcis. Det tror jeg du har fuldstændig ret i. 20% af verdens olie forbruges i USA, selvom der kun bor 5% af verdens befolkning. Det står også i de her rapporter - fra PNAC, denne her organisation der jo har båret Bush frem til at blive valgt og som i dag sidder på nøgleposterne i hans regering og som Bush har rost ved adskillige lejligheder. Det er ikke noget odiøst - der er ikke en eller anden konspiration eller sådan noget: det er helt almindeligt og det er jo fuldstændig i sin orden at der en interesseorganisation, som har stor politisk indflydelse, som støtter en amerikansk præsidentkandidat, der bliver valgt, og som derfor får en stor indflydelse. Det er i orden - det er så bare frygtelig uhyggeligt hvad det er for en interesseorganisation.

De har flere gange pointeret muligheden for at koble amerikansk udenrigs- og energipolitik, koble sikkerheds- og energipolitik. Hvis der er noget, amerikanske vælgere ikke kan klare, så er det at de ikke kan få deres benzin *billigt*.

Angående den kobling: er det ikke det samme, vi gør andre steder? I den europæiske opfattelse er der den samme kobling af politikområder; vi kalder det noget andet og sætter et modsat fortegn - fx når vi går ind og laver udviklingsarbejde i Afrika, så gør vi det ikke som amerikanerne med geværet i den ene hånd og med checkhæftet i den anden, men selve koblingen af politikområderne er et resultat af globaliseringen og den gensidige afhængighed landene imellem. Så forskellen på EU og USA blot er at USA 'drives a harder bargain' ['får en bedre handel hjem']?

REL: Præcis. Det er jo en af de ubehagelige kendsgerninger, som af samme grund er utrolig vanskelig at gøre noget som helst ved, fordi at det er *showbusiness* - sådan er det, sådan fungerer det. Men én ting er så desværre ikke at kunne gøre særlig meget ved det, men en anden ting er at fortie det og forsøge på at dreje det et andet sted hen. Så det vi i det mindste må insistere på det er at sige: vi må afdække og vi må dokumentere al det løgn og gejl, der foregår. En ting var hvis amerikanerne sagde: "Ved I hvad, vi går ned og nakker Saddam, fordi vi skal bruge olien og fordi Saudi-Arabien er blevet lidt for problematisk for os at være i. Og hvis vi i øvrigt ved samme lejlighed kan lave en demokratisk mønsterstat, ja, så fint nok - det er altså sekundært. Og det er det, vi gør".

Så kunne man sige: Det er jo klare linier, *straight enough*. Og det er jo det, der foregår, det er jo det, det handler om. Men løggen og latinen som også den danske regering gennemgår - og som Per Stig Møller, der jo engang var en meget intelligent herre og sikkert er det stadigvæk, jo totalt har viklet sig ind i - er jo dybt forstemmende og pinligt. At han det ene øjeblik stiller sig ud i pressen og siger at Irakkrigen naturligvis kun kan være på tale hvis FN aktivt beslutter det i sikkerhedsrådet og så altså, når USA siger 'Kære lille Per Stig, nu går vi igang', hov, så siger: 'Jamen, det er altså allerede nok at vi har den resolution, der allerede forelå'.

Jeg mener man må have et minimum af anstændighed og sige: 'Okay, jeg har skiftet holdning' eller 'okay, jeg udtalte mig forkert' eller sådan noget, eller 'ok, jeg retter mig ind efter USA' --- bare et *minimum* af anstændighed, så vi ved hvor folk er. I stedet for det her *nonsens*, hvor vi hele tiden får at vide at det her det handler skam om denne her frygtelige diktator, som jo bliver sammenlignet med Hitler, men jo var meget mere ligesom Hitler i *80erne*, da amerikanerne støttede ham - og Europa støttede ham.

Problemet er jo, som jeg netop påpeger og som måske ligger implicit i det, du siger, at dobbeltmoralen og den kobling af politiske områder går jo igen overalt: den går jo også igen på *krigsmodstandernes* side. Der er jo ikke noget ædelt i Frankrigs og Tysklands krigsmodstand: lige så meget som amerikanerne gerne ville gå i krig for bl.a. at få fat i olien, lige så meget var Frankrig og Tyskland modstandere af krigen bl.a. af frygt for at gå glip af olien, eftersom de jo havde et bedre forhold til Irak end amerikanerne og derfor bedre kunne profitere af irakisk olie før USA's krig. Amerikanernes arrogance overfor det, de kalder det gamle Europa var jo himmelråbende. Men franskmændenes arrogance overfor de nye østeuropæiske EU-stater, som støttede den amerikanske linje, var absolut også til at tage og føle på.

11. En historisk overmagt

Hvorfor hedder bogen så Det Amerikanske Imperium? Er det bare fordi de har mere succes med det?

REL: Man kan sige, det er jo fordi det er dem, der tegner *hele* dagsordenen, ikke? Det er en enestående situation: der er jo ikke nogen konkurrent --- bare for 100 år siden var der jo masser af magtpoler og for så vidt større og mindre imperier i verden, for 10-15 år siden var der som sagt naturligvis Sovjetunionens imperium. Idag er der altså kun USA. Der er ingen andre. Det har man også vidst og det vidste de også selv og de har ageret dybest set i mange henseender på samme måde under Clinton, som de gør under Bush - Bush tager måske konsekvensen en del mere eksplicit og mere hårdhændet, og proklamerer direkte: 'Vi vil ikke finde os i at der skal opstå andre imperier end vores' - han bruger så et andet ord end imperium: supermagt. Men det er en fuldstændig enestående situation i verdenshistorien. Amerikanerne sidder altså på halvdelen af hele verdens militærapparat. Og der er *ingen*, der --- der findes ikke nogen koalition, der findes ikke engang nogen *hypotetisk* koalition af USA's nuværende venner, der kan true dem bare den mindste smule.

Hvis det var at de havde ret, amerikanerne, at de rent faktisk brugte den her frygtelige overmagt til at gennemføre en international retsorden, til at kæmpe for frihed, som de påstår, hvad der jo står i skærende kontrast til det, der foregår i USA, i skærende kontrast til den demokratiske farce, i skærende kontrast til det amerikanske retssystem som Vagn Greve kalder 'Vestens mest barbariske retssystem'. Selvom det i Bush-doktrinen står at en af de *vigtigste* værdier for deres internationale ageren det er: retssikkerhed, er dét absolut en af de ting, som USA har i så minimal grad. Og de bevæger sig nationalt og internationalt absolut i den modsatte retning af traditionelle retssikkerhedsgarantier.

Så, selvom de gerne vil have det til at se sådan ud, så bruger amerikanerne ikke den voldsomme overmagt til at agere de ædle riddere, der redder skønjomfruerne og de undertrykte folkeslag - tværtimod. De blokerer jo den internationale straffedomstol - kalder den et monster, en fjende, den er på linie med fjendebillederne i Rumsfelds retorik - på linje med fjendebilleder som Ondskabens Akse. Det undrer mig egentlig at der ikke er nogen borgerlige politikere, der med rette havde travlt med at fordømme Sovjet, der også siger: 'Kære venner, det her går altså i den forkerte retning'. Det betyder ikke at vi lige pludselig skal sidestille USA og Sovjetunionen, men det betyder at det her er for uhyggeligt: den internationale orden, der er på vej til at udvikle sig, har intet med nogen international retsorden at gøre. Og dét er en meget væsentlig pointe at få frem.

Du har fortalt mig at du oprindeligt slet ikke havde forestillet dig at nævne 11. september eller ihverfald ikke bygge det ind i bogen?

REL: Det var i hvert fald ikke en særlig væsentlig ting. Jeg ville nok have nævnt det - naturligvis - i en bog, der handler om verdensordenen og det amerikanske imperium, men problemet var jo at sagen er, at den begivenhed har fået en skelsættende historisk betydning - med rette. Men den har ikke rigtig nogen betydning i forhold til det, man gør den til: altså den globale terrortrussel, hvor man erstatter kommunisme med terrorisme som den store globale trussel. Så bogen er egentlig primært en karakteristik af den verdensorden og den amerikanske globale dominans, igennem analyser af fire for mig at se væsentlige konfliktscenarier og problemfelter siden Den Kolde Krig:

Det er første det er Israel og Palæstina. En historisk gennemgang og analyse af hvordan hele konflikten er opstået og hvordan den naturligvis helt frem til *The Roadmap for Peace* og spiller ind i den amerikanske selvforståelse og det amerikanske imperium. Over forsøget på at installere NATO som en slags international ordensmagt under Kosovo-krigen, til en gennemgang af Irakkrigen 2003; forspil og efterspil; hvordan krigen er blevet iscenesat og den for mange ret uventede splittelse, den førte til både i NATO og i EU og i Europa i det hele taget.

Det fjerde er så en gennemgang af det forsøg, man har gjort i ly af den internationale verdensorden, og i ly især af Fukuyama og Huntington fra nogles side at iscenesætte verdensordenen som 'vesten-vs.-islam'. Hvor jeg altså prøver på at gennemgå de to bøger - *Clash of Civilizations* og *The End of History* - og ender ud i en kritik af, at de begår den samme fejl som mange andre, som vi var inde på indledningsvist, hvadenten det er Pittelkow eller det er marxister; at man leder dramatisk efter én nøgle, som er ondets rod, hele verdens omdrejningspunkt: 'Der kan I bare se! Hvis Islam havde haft en oplysningstid, så havde alting været meget bedre!' Eller: 'Der kan I bare se! Hvis ikke det var for klasse modsætninger --- det er dem, der er skyld i det hele'. Den der manglende forståelse for, at talrige motiver har en indflydelse – på alle lige fra gadedrenge til filosoffer, politikere, ideologer, store lobby-virkomheder, politiske partier. Selvfølgelig spiller religioner og kulturer og alt muligt andet *også* en meget stor rolle i et intrikat puslespil, som kun kan afdækkes, afhjælpes og løses, i de konflikter, der opstår, hvis man anerkender de komplicerede spil.

12. Vælgerne vælger originalen

Man kunne læse den karakteristik du indledningsvis gav af Minoritetspartiet sådan, at I i virkeligheden er en form for midterparti. Er forskellen så ikke bare den, på din dagsorden og det, der er den traditionelle højskole-dagsorden, at I er uenige om hvor stærk den der nationalistiske-bagstræberiske reaktion er? Mange i Folketinget ville for 10 år siden have forsvoret at man ville have gennemført den udlændingelovgivning, vi har fået - de ville ikke have troet på at USA ville være hvor USA er, eller på at verden er hvor verden er, men de vil sige: 'Vi har taget til efterretning at der er et befolkningsflertal - i USA, i de Mellemøstlige lande, herhjemme - som er national-sindet. Som ikke ønsker internationalismen, som ikke ønsker tolerancen, og vi skal slå en handel af med dem. Vi kan give dem lidt mere eller lidt mindre, men vi er nødt til at indgå et kompromis'. Hvor du i virkeligheden bare ønsker at flytte det kompromis en lille bitte smule i en tolerant retning.

REL: Nej, jeg ville nok flytte det en meget lang smule. Men jeg tror i øvrigt du har fuldstændig ret i din karakteristik: jeg tror den er meget præcis i forhold til mange politikeres selvforståelse - men det er en selvforståelse, som jeg vil kalde politisk kujoneri. Det nytter ikke noget at man blot siger: "Tingenes tilstand er nu engang sådan". Jeg tilhører ikke utopisterne - jeg tror ikke på at der eksisterer noget utopisk samfundsideal man skal arbejde hen imod, hvor alle problemer er løst, slet ikke. Tværtimod tror jeg at sådan nogle har det med at udvikle sig til det modsatte, fordi man satser så hårdt på sit ideal

at man bruger alle midler til bekæmpe modstanderne af idealet. Så jeg tror ikke på nogen form for utopi.

Men det betyder ikke at man bare skal sætte sig ned med hænderne i skødet og sige, 'Jamen, okay, nu er der altså Dansk Folkeparti, og nu er dét så realia. Nu bruger de den retorik, så det må vi altså også gøre - minus 10%, så det ikke bliver helt så slemt'. Den holder ikke fordi Dansk Folkeparti - eller alle bevægelser, der har betydet noget i verdenshistorien, også bare i Danmarkshistorien, starter jo altså ikke med hænderne i skødet eller ved at kopiere deres politiske modstandere ... det er jo det, den store fejl er hos Socialdemokraterne og mange andre: de tror at ved at spille med på den dagsorden; ved at sige det samme som Pia Kjærsgaard minus 10 (eller 20% - alt efter hvem man er), så siger vælgerne: 'Så behøver vi ikke gå hen til Pia Kjærsgaard, så kan vi blive hos Socialdemokraterne'. Hvor partierne tror at de 'så afdækker vi lidt den udvikling en lille smule'. Problemet er: man legitimerer Pia Kjærsgaard. Hvem vil man helst stemme på - originalen eller kopien? Originalen.

Så når socialdemokraterne siger det samme som Pia Kjærsgaard har sagt i 15 år og som Søren Krarup har sagt i 20 år - så er det klart, at selvom det er minus-10% så vil vælgerne tænke, 'Hov - okay? Det er åbenbart ikke så slemt som vi troede, fordi alle siger nu det samme. Hun har hele tiden sagt det - hun er da ærlig. Så stemmer man selvfølgelig på hende, eller på dem, der måske nærmer sig 99%. Så man må altså turde det umulige og præsentere et reelt og originalt *modspil* - og det lykkes kun en ud af 1000 gange, og alle odds er imod det, ikke? Sådant er det: det sker én ud af 1000 gange for en bevægelse at man altså kan påvirke dagsordenen. Det er faktisk sket for Dansk Folkeparti - de har været med til at skabe den populistiske dagsorden, der er, og skabe den nationalisme, der er blusset op. De har selvfølgelig ikke gjort det alene - internationalt har de politiske konturer jo været med den danske nationalisme og populisme - men den har fået en meget særlig karakter i Danmark, sin helt egen identitet, som afviger væsentligt fra visse andre højredrejede, indvandrerfjendske bevægelser i Europa.

Hvordan?

REL: Især jo på grund af at de her to meget markante personer - Jesper Langballe og Søren Krarup og deres Tidehvervs-kristendom, som jo har en voldsom indflydelse på den farve som nationalismen har fået i Danmark igennem Dansk Folkeparti.

Men der er det så vi vil sige: du må turde det modsatte. For 100 år siden var der heller ikke ret mange, der ville have forestillet sig at Socialdemokraterne - som var ingenting dengang - lige pludselig ville determinere et århundrede i dansk politik. De har faktisk bestemt Danmarks politik i næsten et århundrede - jeg tror så det er slut nu. Den slags sker: det sker utroligt *sjældent*, men der er ikke nogen grund til at sigte efter noget mindre end dét. Fordi så kan du lige så godt melde dig ind i et etableret parti og sætte dig ned på bagerste række og falde i søvn - for det er det, de andre gør. Du må altså gå ind et sted hvor du siger, 'her er der godt nok en meget lille chance, men der bliver i hvert fald sigtet højt. Det sker altså engang imellem - og vi har den væsentlige force at man kan regne med hvor vi er.

Man kan stole på at vi vil toppe den ærlighed som Dansk Folkeparti rent faktisk er dem, der har mest af i øjeblikket: man ved nøjagtig hvor man har os.'

Vi begynder ikke at løbe efter nogen vind. Vi vil gerne *skabe*, det mener vi oprindeligt var demokratiets vision og idé, og partiernes eksistensberettigelse, at man ikke går ud og *aflæser* hvad folk mener, men at man har en vision. Så går man ud og lægger den frem og siger: 'Kære venner, det har I måske ikke hørt så meget om før, men vi synes sådan og sådan og sådan. Vores argumenter er dem og dem og dem. Hvad synes I?' Og: 'Nej og tja og jo og måske' - og nogle stemmer og nogle gør ikke, og nogle melder sig ind, og så slås man og så kæmper man og man diskuterer og argumenterer, og hvis det nu er heldigt og det er nogle gode argumenter, så får man så *påvirket* tingene og ellers gør man ikke. Man har misforstået det, hvis man går ud som parti og siger: 'Vi aflæser hvad folk i forvejen mener'. Så aflæser man bare hvad dem, der har sat dagsordenen, har fået dem til at mene - og så styrker man dem, der sætter dagsordenen.

Jf. det du sagde med Dansk Folkeparti's ærlighed: at de meget længe sad langt fra diskussionens midterlinie.

REL: Præcis: de var ikke stuerene - før de blev nødvendige. Og derfor har de kunnet sige det samme om det samme igen og igen og igen. Derfor ved de danske vælgere, hvor de har dem - og man ved ikke rigtig hvor man har de andre.